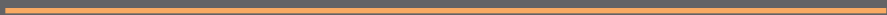

P G F

P G F

P G F

---

3 Förord

---

4 Partsgemensamt forum 2025

---

8 **DIALOG 1.** Register (principen om
öppenhet och insyn)

---

16 **DIALOG 2.** Avtalsformer mellan det offentliga och
civilsamhället (principen om kvalitet och mångfald)

---

23 **DIALOG 3.** Engagemang i förändring
– från siffror till verklighet

---

31 Tidigare teman

Förord

PGF är en viktig mötesplats där regeringen och civilsamhället för en strukturerad dialog om frågor som rör civilsamhällets villkor, roll och utveckling.

Genom PGF har regeringen och det civila samhället sedan 2009 haft en kontinuerlig dialog med målet att hela tiden förbättra villkoren för civilsamhällets organisationer. Inom forumet delar parterna kunskap, erfarenheter och perspektiv för att stärka politiken för det civila samhället och tydliggöra dess betydelse som en bärande del av demokratin.

Civilsamhället har under 2025 representerats av 20 civilsamhällesorganisationer och regeringen av tjänstepersoner från Regeringskansliet, där bland annat Socialdepartementet, Finansdepartementet och Försvarsdepartementet deltagit. Även statsråd, statssekreterare och politiskt sakkunniga har medverkat under året.

I år har PGF behandlat tre teman: *register, avtalsformer mellan det offentliga och civilsamhället* och *engagemang i förändring - från siffror till verklighet*. Diskussionerna har resulterat i viktiga insikter och fördjupad förståelse inom både Regeringskansliet och i det civila samhället för hur civilsamhällets organisationer påverkas av och kan bidra till utvecklingen inom dessa områden. Genom årets dialoger har civilsamhällets organisationer kunnat dela och ta med sig nya perspektiv, stärkt sin kunskap och fått konkreta lärdomar som kan användas i det fortsatta arbetet både inom den egna organisationen och i samverkan med offentliga aktörer.

Vi hoppas att denna skrift ska vara till hjälp i de fortsatta samtalen inom Partsgemensamt forum och att den också ska sprida de lärdomar som kommit fram under året till fler aktörer. Vi hoppas även att de perspektiv och förslag som presenteras här kan bidra till bättre villkor för civilsamhällets organisationer framöver.

Irene Oskarsson, Riksorganisationen Hela Sverige ska leva
Ordförande i Partsgemensamt forum 2025

Carl-Johan Friman, Socialdepartementet
Vice ordförande i Partsgemensamt forum 2025

Partsgemensamt forum 2025

Målet med politiken för det civila samhället är att förbättra villkoren för civilsamhället. Detta sker genom dialog med civilsamhällets organisationer och syftar till att:

- utveckla det civila samhällets möjligheter att göra människor delaktiga utifrån engagemanget och viljan att påverka den egna livssituationen eller samhället i stort,
- stärka förutsättningarna för det civila samhället att bidra till samhällsutvecklingen och välfärden både som röstbärare och opinionsbildare och med en mångfald verksamheter,
- fördjupa och sprida kunskapen om det civila samhället.

Målet slogs fast av riksdagen i samband med propositionen *En politik för det civila samhället* (prop. 2009/10:55). I propositionen framgår att politiken ska genomföras i dialog med det civila samhället.

SYFTET MED PGF

Partsgemensamt forum (PGF) är en del av uppföljningen av politiken för det civila samhället. Det är en arena för dialog mellan regeringen och civilsamhället, med syfte att främja erfarenhetsutbyte, kunskapsdelning och tydliggöra parternas roller och förutsättningar. En central uppgift för PGF är att diskutera uppföljningen av civilsamhällets villkor och förutsättningar. Underlag utgör i huvudsak av den årliga uppföljningen av civila samhällets villkor från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) och Regeringskansliets uppföljning av villkor och förutsättningar för det civila samhället som redovisas i budgetpropositionen.

PGF är ett av flera forum för dialog mellan regeringen och det civila samhället och har en särskild roll som arena för övergripande frågor kring civilsamhällets villkor och förutsättningar. PGF tar inte beslut i sakfrågor. Nationellt organ för dialog och samråd mellan regeringen och det civila samhället (NOD) har sedan 2019 ett övergripande ansvar för administrationen av PGF.

DELTAGARE

Regeringen har under 2025 representerats av tjänstepersoner från socialdepartementet, finansdepartementet, försvarsdepartementet och kulturdepartementet. Vidare har civilminister Erik Slottner och socialminister Jakob Forssmed (digitalt) medverkat. Även Johan Berggren, statssekreterare hos ministern för civilt försvar Carl-Oskar Bohlin, har deltagit.

Civilsamhället har representerats av 20 organisationer, utsedda av civilsamhällesparten i NOD efter beredning av en urvalskommitté. Organisationerna, som kan vara ideella föreningar, stiftelser och trossamfund, väljer själva sina ledamöter i forumet. Dessa behöver ha mandat från sin organisation att diskutera frågor inom ramen för PGF. Även Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har deltagit.

PRESIDIUM

Presidiet i PGF består av en ordförande och en vice ordförande med mandat om ett år i taget. Civilsamhällesrepresentanten i presidiet väljs under det konstituerande PGF-mötet. Ordförandeskapet roterar årsvis mellan parterna. Viceordförandeposten innehas av motsatta parten.

Presidiet ansvarar för att det gemensamma uppdraget prioriteras framför de enskilda parternas intressen och för att leda gruppen till beslut i frågor som rör PGF. Presidiet ansvarar även för helheten i möten och att mötena uppfyller forumets syfte.

MÖTESFORMER OCH ARBETSSÄTT

Partsgemensamt forum träffades fyra gånger under 2025. Det första mötet var ett konstituerande möte, där deltagarna bland annat antog en arbetsordning och civilsamhällesparten valde representant till presidiet. Resterande tre möten ägnades åt dialog kring de valda tematiska områdena.

Varje möte förbereds av en planeringsgrupp, bestående av representanter från PGF och minst en från Regeringskansliet, med stöd från NOD:s kansli. Planeringsgruppen ansvarar för att mötet håller sig inom syftet för PGF och tar fram frågeställningar inför dialogen baserade på den villkorsfråga som forumet beslutat om vid tidigare möte. Planeringen stäms av med presidiet. NOD:s kansli är sammankallande för planeringsgruppens möten och tar fram förberedelsematerial som beskriver temat för PGF-mötet, erbjuder kunskap på området och ger en gemensam ingång till dialogen. Förberedelsemateri-

alet tas fram i dialog med planeringsgruppen och stäms också det av med presidiet.

För att undvika upprepningar och skapa progression ansvarar presidiet i samverkan med NOD för att diskussionerna bygger vidare på tidigare möten.

Vid varje möte sammanställer NOD minnesanteckningar som sedan godkänns av forumet. Minnesanteckningarna ligger till grund för denna skrift och underlagen finns att tillgå på nodsverige.se/pgf.

Temat för mötena utgår ifrån en eller flera av de sex principerna som utgör grunden för civilsamhällespolitiken: självständighet och oberoende, dialog, kvalitet, långsiktighet, öppenhet och insyn samt mångfald (prop. 2009/10:50 s.52). Presidiet föreslår principer att adressera under årets möten och det konstituerande mötet beslutar om principer för respektive möte. I slutet av varje PGF-möte föreslår presidiet en konkret villkorsfråga till nästkommande möte. Kartläggningen för varje tema finns att tillgå via NOD:s webbplats.

Mot denna bakgrund har ett utvecklingsarbete bedrivits under 2025 i syfte att tydligare knyta PGF till den löpande uppföljningen av villkoren för det civila samhället, i linje med de utgångspunkter som redan anges i propositionen och i PGF:s uppdrag. Arbetet har bland annat resulterat i en uppdaterad arbetsordning samt att årets avslutande tema tog sin utgångspunkt i MUCF:s villkorsrapport *Stabila steg trots svårigheter*. MUCF har i uppdrag av regeringen att följa hur villkoren för det civila samhället utvecklas över tid. Rapporten baseras på enkätundersökningar riktade till ideella föreningar i Sverige och ger en samlad bild av sektorns faktiska förutsättningar. Från och med 2026 utgör villkorsrapporten ett tydligare underlag för att identifiera relevanta teman och säkerställa att dialogen inom PGF tar sin utgångspunkt i aktuella utmaningar och behov i civilsamhället.

Årets teman var:

- Register
- Avtalsformer mellan det offentliga och civilsamhället
- Engagemang i förändring – från siffror till verklighet

ORGANISATIONER I FORUMET 2025

Under året har 20 organisationer ingått i forumet:

- **Bris**
- **CIVOS – Civilsamhällets organisationer i samverkan**
- **Coompanion**

- Djurens rätt
- Fryshuset
- Kompis Sverige
- Kvinnoorganisationernas Samarbetsråd i Alkohol- och Narkotikafrågor (KSAN)
- PRO – Pensionärernas riksorganisation
- Riksorganisationen Hela Sverige ska leva
- Röda Korsets Ungdomsförbund
- SIOS – Samarbetsorgan för etniska organisationer
- Skoopi
- Skärgårdarnas Riksförbund
- Sköldkörtelförbundet
- Svenska kyrkan
- Sveriges hembygdsförbund
- Sveriges konstföreningar
- Sverok
- Unga Örnas Riksförbund
- Värmlands Idéburna

DIALOG 1. Register

(principen om

öppenhet och insyn)

Relationen mellan staten och civilsamhället i Sverige har traditionellt präglats av hög tillit, vilket har resulterat i en låg grad av statlig kontroll och reglering. Den svenska modellen har gett civilsamhällesaktörer stor frihet att verka utan omfattande krav på registrering eller insyn. Givet civilsamhällets bidrag till samhället i stort genom exempelvis sociala och humanitära insatser, samt dess viktiga roll för en levande demokrati, ses det som angeläget att tilliten mellan parterna bibehålls. Samtidigt har regeringen uttryckt att en utökad kontroll är nödvändig för att den statliga bidragsgivningen till civilsamhället ska vara effektiv och korrekt.

Med denna bakgrund som utgångspunkt behandlade PGF den 20 maj 2025 frågan om hur eventuella register kan utvecklas på ett sätt som både värnar civilsamhällets självständighet och stärker förutsättningarna för en transparent, tillitsfull och effektiv bidragsgivning.

MÖJLIGA KONSEKVENSER AV INFÖRANDET AV NYA REGISTER

Den första delen av dialogen fokuserade på vilka åtgärder regeringen kan vidta för att minimera risken för negativa konsekvenser av flera register och säkerställa att civilsamhällets organisationer inte påverkas på sätt som försvårar deras verksamhet.

Administrativ börda och resurskrav

Ett återkommande tema i dialogen var oron för att nya register kan innebära en betydande administrativ belastning för civilsamhällets organisationer. Flera företrädare lyfte att särskilt mindre föreningar, som i stor utsträckning drivs av ideellt engagemang och har begränsade resurser, riskerar att få svårt att hantera ytterligare krav. Det framhölls att ökade administrativa skyldigheter kan leda till att organisationer väljer att avstå från att söka offentliga medel eller i värsta fall avslutar sin verksamhet.

Offentlighetsprincipen och integritetsskydd

En central farhåga gällde konsekvenserna av offentlighetsprincipens tillämpning. I ett system där stora delar av föreningars uppgifter kan bli offentliga uttrycktes oro för att personuppgifter ska göras tillgängliga på sätt som kan avskräcka engagemang, särskilt inom mindre föreningar och organisationer som jobbar med sårbara målgrupper. Deltagarna hänvisade till EU-domstolens tolkning av dataskyddsförordningen, där obegränsad öppenhet inte ansågs förenligt med skyddet av personuppgifter. Behovet av att balansera öppenhet, transparens och individens trygghet betonades tydligt.

Kostnadsfrihet och likvärdig tillgång

Deltagarna i forumet lyfte också vikten av att ett eventuellt register måste vara kostnadsfritt att ingå i. Flera deltagare menade att avgifter riskerar att skapa ekonomiska trösklar, exkludera aktörer som inte har finansieringen och skicka signaler om att civilsamhällets medverkan inte är fullt ut önskvärd. Kostnadsfrihet sågs därför som en förutsättning för brett deltagande.

IT-säkerhet och skydd mot dataintrång

Oro för dataintrång och sårbarhet i digitala system återkom i diskussionerna. Tidigare incidenter i externa system har visat hur utsatta civilsamhällets organisationer kan vara. Det gäller särskilt aktörer som arbetar med sårbara målgrupper eller i utsatta områden. Deltagarna betonade att ett eventuellt register kräver robust IT-säkerhet, tydliga tillgångskontroller och välfungerande rutiner för incidenthantering.

Risker med stora datamängder och automatiserad analys

Flera deltagare problematiserade riskerna med omfattande datainsamling. Automatiserad bearbetning av stora datamängder kan leda till förenklade slutsatser eller feltolkningar, exempelvis kring organisationers legitimitet eller verksamhetsinnehåll. Det uttrycktes en oro för att denna typ av övervakningslogik kan signalera minskad tillit från det offentliga gentemot civilsamhället.

Relationens betydelse i lokal samverkan

En ytterligare aspekt som lyftes var hur ett ökat beroende av registerbaserad styrning kan påverka relationen mellan kommuner och lokala föreningar. I mindre kommuner, där tillit ofta byggs genom personliga kontakter och lång-

variga relationer, kan ett mer data-drivet arbetssätt riskera att försvaga de dialoger och möten som kännetecknar dagens samverkan.

STÄRKA CIVILSAMHÄLLETS KAPACITET

Den andra delen av dialogen handlade om hur eventuella register kan utformas och användas på ett sätt som stärker civilsamhällets egen kapacitet.

Stärka struktur, synlighet och förutsättningar för samverkan

Dialogen visade att ett register kan skapa betydande nytta för civilsamhällets organisationer när det utformas med sektorns behov som utgångspunkt. Genom att samla grundläggande och verifierade uppgifter om organisationers existens, företrädare och verksamhet kan registret bidra till ökad synlighet och bättre förutsättningar för samverkan. Detta ligger också i linje med den potential som lyfts i förberedelsematerialet, där en samordnad digital infrastruktur kan stärka kunskapsbasen om civilsamhällets struktur och verksamhet och underlätta sektorövergripande samarbeten.

Enhetliga system som minskar administrationen

Ett återkommande inspel under forumet var behovet av att minska den administrativa bördan för organisationerna. Flera aktörer lyfte hur dagens registerlandskap består av flera parallella system med olika krav, vilket skapar onödig komplexitet. Ett register som bygger på principen "en gång in", det vill säga att man inte behöver registreras flera gånger utan att samma uppgifter kan återanvändas av offentliga aktörer, skulle minska administrationen och frigöra tid för kärnverksamhet.

Underlätta legitimitet och tillgång till bankkonto

Ett praktiskt hinder som många organisationer möter är svårigheter att öppna bankkonto, vilket också uppmärksammas i utredningar om verklig huvudman och penningtvättsreglering. Ett register med kvalitetssäkrad grundinformation skulle kunna fungera som ett stöd för banker i deras bedömningar och därmed stärka föreningsfriheten i praktiken, om det skulle göras på rätt sätt. Det är särskilt relevant för mindre föreningar, trossamfund och aktörer som hanterar många små transaktioner. Att ett register skulle kunna fungera som stöd lyfts även i förberedelsematerialet kring penningtvättsutredningens förslag om hur EU:s nya regelverk som anger att samtliga juridiska personer ska omfattas av registrering framöver ska implementeras i Sverige.

Differentierade krav för att värna civilsamhällets mångfald

Ett återkommande tema i dialogen var behovet av proportionalitet. Civilsamhället består av allt från små, ideellt drivna föreningar till stora professionella organisationer. Därför lyftes det att register måste ha differentierade krav, så att mindre aktörer inte belastas lika tungt som större. Planeringsgruppen uttryckte särskild oro för att tvingande och omfattande rapporteringskrav kan slå hårt mot de minsta aktörerna och riskera att skapa ett A- och B-lag inom sektorn, vilket också uppmärksammas i tidigare analyser av föreslagna registerformer.

Sektorns medverkan som förutsättning för legitimitet

En återkommande slutsats i både dialogen och kartläggningen är att registerlösningar behöver utformas tillsammans med civilsamhället. Legitimitet, användbarhet och tillit skapas när sektorn ges inflytande i utformning, användning och förvaltning av systemet. Forumet framhåller tydligt att register som upplevs som slutna, tekniskt svåråtkomliga eller ensidigt utformade av det offentliga riskerar att minska förtroendet och skapa ojämna förutsättningar för deltagande.

SAMVERKAN MELLAN DET OFFENTLIGA OCH CIVILSAMHÄLLET

Den tredje delen fokuserade på vilket sätt skulle register kunna underlätta för civilsamhällets organisationer i deras arbete och främja samverkan med offentlig sektor.

System som möjliggör sortering och filtrering av organisationer

Flera deltagare efterfrågade ett register som gör det möjligt att sortera organisationer efter verksamhetsområde, målgrupp och geografiskt. Detta knyter an till förberedelsematerialets observation att befintliga registersystem som till exempel Skatteverkets register över föreningars organisationsnummer, som i huvudsak är utformade för administrativa och rättsliga ändamål. De saknar därmed användarvänliga funktioner för kategorisering och sökbarhet, vilket i praktiken begränsar både myndigheters och forskningsaktörers förmåga att analysera civilsamhällets struktur och utveckling. Det lyftes även att det finns modeller att inspireras av, såsom Marie Cederschiöld högskolas "Civilsamhälleskarta", som synliggör var organisationer finns och vad de gör. I kartläggningen framgår att liknande ambitioner också nämnts i tidigare statliga utredningar, exempelvis SOU 2016:13, där ett frivilligt föreningsre-

gister diskuterades som ett verktyg för att skapa struktur, förbättra insyn och stödja både forskning och samverkan.

Stärkt legitimitet och mer rättssäkra processer i upphandling och partnerskap

Under dialogen framkom att ett kvalitetssäkrat register kan bidra till ökad legitimitet i upphandlingar och idéburna offentliga partnerskap (IOP). Ett sådant register skulle minska behovet av omfattande bakgrundskontroller i varje enskilt ärende, då grundläggande information om företrädare, verksamhet och eventuell finansiering redan finns sammanställd. Förberedelsematerialet visar att flera statliga och kommunala aktörer i dag saknar tillgång till uppdaterad information om vilka organisationer som är aktiva. Denna brist försvårar också det förebyggande arbetet mot felaktiga utbetalningar, något som Riksrevisionen, Statskontoret och penningtvättsutredningen tydligt pekat på och som ligger bakom förslag om bland annat företrädarregister och centrala databaser över bidrag. Samtidigt uttryckte flera deltagare en oro för att alltför stor tilltro till registerdata kan leda till att kvalitativa skillnader osynliggörs. Civilsamhället består av mångfacetterade verksamheter, där relationer, lokalt förankrat arbete och målgruppskänedom ofta är lika viktiga som formella strukturer. Små, nya eller informellt organiserade initiativ riskerar att hamna utanför om registerdata blir styrande.

Jämnare förutsättningar mellan stora och små organisationer

Ett återkommande tema var hur ett robust och rättvist register kan skapa mer jämlika villkor mellan etablerade aktörer och mindre föreningar. I dagens system gynnas ofta de organisationer som har resurser att bygga relationer, förstå myndighetslogik och hantera administration. Detta syns även i förberedelsematerialet, där större aktörer generellt klarar registerkrav och kontrollsystem bättre än mindre, ofta ideellt drivna föreningar. Ett tillgängligt och pedagogiskt utformat register kan minska beroendet av personliga nätverk och långvariga historiska relationer med kommuner eller myndigheter. På så sätt kan fler aktörer få möjlighet att delta i offentlig samverkan, i linje med kartläggningens slutsats att ett samordnat, överskådligt register kan stärka legitimitet, öka transparens och främja mer rättvisa förutsättningar i sektorn.

Minskad fragmentering och ökad samstämmighet mellan system

Förberedelsematerialet visar att civilsamhällets relation till register i dag påverkas av att många parallella system växer fram samtidigt, exempelvis regis-

ter över verklig huvudman, databas över statsbidrag, trossamfundsregister, utförarregister för fritidskortet och idéburna aktörer i välfärden. Varje register har sin logik, sina definitioner och sina tekniska strukturer, vilket riskerar att skapa förvirring och onödig administration. Flera deltagare betonade därför vikten av att framtida register utformas som en del av en samlad och koordinerad digital infrastruktur, snarare än ytterligare ett isolerat system. Detta ligger i linje med kartläggningens övergripande slutsatser om behovet av samordning och att undvika duplicering av registerfunktioner.

VÄGLEDANDE PRINCIPER FÖR FRAMTIDA REGISTER

Den fjärde delen av dialogen behandlade vilka principer, värden och funktioner som bör vara vägledande i utformningen av framtida register för att dessa ska upplevas som legitima och användbara av civilsamhällets organisationer.

Tydligt syfte och stabil inriktning.

Ett återkommande inspel från civilsamhällets representanter var att syftet för register bör fastställas från början och inte ändras eller breddas över tid utan tydlig demokratisk förankring. Dagens registerlandskap består av flera parallella initiativ med olika syften, vilket skapar osäkerhet kring hur registerdata används och av vem. Tydliga syften med respektive register och data ansågs nödvändigt för att bygga långsiktig legitimitet.

Transparens, säkerhet och starkt integritetsskydd

Behovet av transparens och robust integritetsskydd lyftes av många deltagare. Det är en av de mest centrala farhågorna bland civilsamhällets organisationer, särskilt för aktörer som arbetar med barn, unga och personer i utsatta situationer. I dialogen betonade civilsamhället även att all registrering måste utformas så att endast nödvändiga uppgifter samlas in, att åtkomst kontrolleras och att systemet utformas på ett sätt som inte äventyrar personlig säkerhet. Säker hantering, tydlig loggning och skydd mot dataintrång framhölls som grundläggande krav.

Proportionerliga och rättvisa rapporteringskrav

En viktig lärdom från dialogen är att mindre och ideellt drivna organisationer ofta saknar administrativa resurser och därför är särskilt känsliga för ökade krav. I forumet lyftes därför vikten av att rapporteringskrav utformas proportionerligt, exempelvis baserat på organisationens storlek, omsättning

eller omfattningen av offentligt stöd. Detta bedömdes ha stor betydelse för att inte små aktörer ska riskera att missgynnas eller exkluderas.

Tillgänglighet och kostnadsfrihet

Civilsamhällesdeltagarna underströk att deltagande i ett register måste vara kostnadsfritt och praktiskt genomförbart. Förberedelsematerialet visar att avgifter, såsom de tidigare registreringskostnaderna för idéburna aktörer i välfärden, kan utgöra direkta hinder för mindre organisationer och minska möjligheterna att uppnå syftet med registret. Tillgängliga och intuitiva användargränssnitt sågs också som centralt för att säkerställa bred användning.

Tekniskt robust system som speglar civilsamhällets mångfald

Deltagarna pekade på att civilsamhället består av många olika former av organisering, från traditionella föreningar till nätverk, kooperativ och löst sammansatta initiativ. Ett register måste därför kunna hantera denna mångfald utan att standardisera eller begränsa den. Framtida system behöver vara tekniskt robust, användarvänligt och flexibelt nog att spegla civilsamhällets bredd.

Skydd för civilsamhällets oberoende och roll i demokratin

Ett centralt tema i dialogen var att civilsamhällets oberoende måste värnas. Förberedelsematerialet visar att civilsamhället historiskt verkat med låg grad av statlig kontroll, vilket bidragit till sektorns kreativitet, frihet och demokratiska funktion. Flera deltagare uttryckte oro för att ett register som uppfattas som kontrollverktyg skulle förändra relationen mellan stat och civilsamhälle. Därför lyftes vikten av att register inte ska användas för styrning, utan för att skapa stöd, tydlighet och goda villkor.

Lämplig förvaltning och ägarskap

Forumet diskuterade även behovet av att förvaltningen av ett register sker på ett sätt som tar hänsyn till civilsamhällets egenart. Flera deltagare ansåg att myndigheter med särskilt uppdrag att arbeta med civilsamhället, såsom MUCF, är bättre lämpade än exempelvis Bolagsverket. Detta speglar också kartläggningens slutsats att legitimiteten ökar när register utformas och förvaltas av aktörer med förståelse för sektorns särdrag.

En sammanhållen strategi för ett samordnat registersystem

Förberedelsematerialet visar tydligt att flera olika register håller på att ut-

vecklas parallellt, såsom företrädarregister, register över verklig huvudman, databas över statsbidrag och utförarregister för fritidskortet. Civilsamhällets representanter lyfte att en sammanhållen strategi behövs för att undvika fragmentering och ökad administration. Ett modulärt system där organisationer registrerar basavgifter en gång men kan valideras för flera ändamål sågs som en möjlig lösning.

Utveckling i nära dialog med civilsamhället

Slutligen betonades att processen måste ske i aktiv dialog med civilsamhället. Forumet lyfte vikten av att civilsamhällets organisationer involveras från behovsanalys till teknisk utveckling för att säkerställa att register blir verktyg för stärkt kapacitet och inte kontroll.

DIALOG 2. Avtalsformer mellan det offentliga och civilsamhället (principen om kvalitet och mångfald)

Civilsamhällets roll har under lång tid breddats och omfattar i dag både opinionsbildning, idéutveckling och olika former av utförandeuppdrag inom välfärden. Denna utveckling har bidragit till att civilsamhället i allt högre grad ses som en samarbetspartner till det offentliga, samtidigt som den väcker frågor om hur balansen mellan röstbärrrollen och utförarrollen kan upprätthållas. Avtalsformerna mellan det offentliga och civilsamhället utgör en central ram för hur samarbeten kan utformas, följas upp och utvecklas över tid. De har stor betydelse för vilka förutsättningar som ges att skapa långsiktighet, tydlighet och hållbara relationer mellan parterna.

Med denna utgångspunkt inleddes PGF den 30 september 2025 med fokus på hur avtalsformer kan bidra till att stärka civilsamhällets förutsättningar att verka i samverkan med det offentliga.

AVTALSFORMER OCH CIVILSAMHÄLLETS OBEROENDE

Den första delen av dialogen handlade om hur avtalsformer kan utformas så att civilsamhällets kunskap och engagemang tas tillvara, samtidigt som organisationernas oberoende värnas.

Deltagarna betonade att civilsamhället besitter viktig kompetens om lokala behov och målgrupper, och att denna kunskap behöver få reellt utrymme i samverkan med det offentliga. Samtidigt lyftes vikten av avtal som är tydliga men inte detaljstyrande, så att idéburna arbetssätt och sektorns självständiga roll kan upprätthållas. Genom avtalsformer som bygger på tillit, flexibilitet och långsiktighet skapas bättre förutsättningar för civilsamhällets bidrag i samhällsutveckling.

Långsiktighet och blocköverskridande stabilitet

Civilsamhällets företrädare betonade behovet av långsiktighet och blocköverskridande stabilitet i de avtalsformer som används i samverkan med det offentliga. För att avtalen ska bidra till hållbara samhällslösningar krävs att de står fria från kortsiktiga politiska förändringar och att grundläggande inriktning inte förändras med varje mandatperiod. Det lyftes även att civilsamhället kan få svårare att bidra när finansieringsmodeller och avtalsformer skiftar snabbt eller är otydligt implementerade. Regeringskansliet lyfte att detta kräver en förvaltningsgemensam förståelse för syftet med avtalsformerna. Eftersom ansvar för civilsamhällesfrågor är utspritt mellan departement, myndigheter och kommuner behövs mer samstämmighet i styrning och tolkning för att skapa stabilitet över tid.

Offentliga aktörers ansvar och struktur

Ett återkommande tema i dialogen var behovet av att tydliggöra det offentliga ansvar i genomförande av avtalsformer. Civilsamhällets representanter framhöll att deras organisationer inte kan bära huvudansvaret för struktur, utbildning och vägledning kring de modeller som det offentliga vill använda. Civilsamhälles organisationer menar att flera avtalsformer, såsom IOP och användandet av sociala klausuler ibland faller på bristande kunskap hos offentliga tjänstepersoner snarare än brister i civilsamhället.

Forumet lyfte därför att offentliga aktörer behöver:

- skapa interna stödstrukturer för rättssäker och likvärdig tillämpning
- utbilda tjänstepersoner i civilsamhällets villkor och värden
- etablera samordning mellan förvaltningar för att undvika olika tolkningar

Flera kommuner har börjat arbeta med sådan samordning, vilket lyftes som positiva exempel. Regeringskansliet pekade också på behovet av nationella initiativ för att stärka kompetens och skapa gemensamma vägledningar för kommuner och regioner.

Mindre aktörers villkor och roll

Mindre organisationer uttryckte att många avtalsformer ofta gynnar stora och resursstarka aktörer. Upphandlingskrav, ekonomiska garantier och juridisk kompetens skapar särskilt höga trösklar för mindre föreningar och lokala initiativ. De mindre organisationerna lyfte att de ibland tvingas överlåta

det formella ansvaret till kommunen för att samverkan ska fungera, trots att deras egna metoder och lokala kunskap utgör kärnan i verksamheten. Forumet betonade därför att avtalsformer behöver utvecklas så att mindre aktörer ges samma förutsättningar att kunna delta. Det efterfrågades även en fördjupad förståelse för föreningsbidragens funktion. Bidrag lyftes som en demokratisk investering och en förutsättning för civilsamhällets långsiktiga arbete, inte som ersättning för tjänsteproduktion. Detta går i linje med civilsamhällets slutsatser om att föreningsbidrag behövs för att i att värna civilsamhällets röstbärfunktion och självständighet.

Tillit och gemensam förväntan

Tillitsfrågan återkom i flera av dialogens gruppdiskussioner. Många civilsamhällesföreträdare upplevde att det finns ett systematiskt misstroende mot idéburna aktörer, där enskilda incidenter riskerar att påverka hela sektorn. De menar att denna upplevelse förstärks i avtalsrelationer där det offentliga ställer omfattande kontrollkrav utan att beakta sektorernas olikheter eller villkor. Regeringskansliet betonade att staten är bunden av krav på transparens, kontroll och rättssäkerhet, men instämde i att kontroll behöver vara proportionerlig och utformas i dialog. Flera deltagare föreslog att tillitsfrågan bör hanteras genom gemensamma riktlinjer för riskhantering, där fokus ligger på lärande uppföljning snarare än sanktioner. En sådan gemensam förståelse skulle enligt flera deltagare bidra till mer hållbara relationer, ökad förutsägbarhet och stärkt legitimitet i avtalen.

Lokala och verksamhetspecifika villkor

Organisationer med särskilda verksamhetsförutsättningar framhöll att avtalsformer måste kunna anpassas efter lokala och funktionella skillnader. Exempel som lyftes var samverkan inom brandförsvaret, livräddning och vattenförsörjning på öar, där lokala förhållanden kräver anpassade avtal för att fungera. Deltagarna betonade att nationella modeller ofta är för generella och inte fångar upp förutsättningarna i små kommuner eller geografiskt avgränsade områden.

Det framhölls att avtalsmodeller behöver byggas så att de:

- kan skalas efter lokal kontext
- ger utrymme för flexibel utformning
- möjliggör att civilsamhällets unika bidrag synliggörs och tas tillvara

Forumet konstaterade att lokalt anpassade avtal i många fall leder till bättre resultat och starkare samverkan.

TYDLIGARE JURIDISKA RAMAR

Den andra delen av dialogen handlade om hur osäkerheten kring juridiska frågor kan minskas, särskilt i användningen av IOP, sociala klausuler och sociala utfallskontrakt, för att fler offentliga aktörer ska våga tillämpa dessa avtalsformer.

Tillit, relationer och erfarenhetsbaserat lärande

Civilsamhällets organisationer betonade att tillit inom samverkan är något som byggs över tid och genom återkommande samarbeten. I sammanhang där parterna haft långsiktiga relationer fungerar även mer flexibla avtalsformer bättre, eftersom det finns en etablerad förståelse för varandras arbetssätt och förutsättningar. Eldsjälar och engagerade tjänstepersoner spelar fortsatt en viktig roll, men civilsamhällets aktörer lyfte att samverkan inte kan vara beroende av enskilda individer. För att skapa stabilitet på längre sikt behövs gemensamma ramverk och arbetssätt som minskar personberoendet och gör samverkan mer förutsägbar.

Juridisk komplexitet och rädslan att göra fel

Civilsamhällets organisationer upplever att kommunala jurister och upphandlingsenheter ofta undviker avtalsformer såsom IOP och sociala klausuler av rädsla för att göra fel eller hamna i juridiskt tveksamma situationer. Detta leder till att möjligheterna inom befintliga regelverk inte alltid används. Organisationerna efterfrågade därför tydligare och mer praktiskt inriktade riktlinjer som kan bidra till en tryggare tillämpning. Regeringskansliet bekräftade bilden av att osäkerheten delvis orsakas av splittrad ansvarsfördelning mellan statliga aktörer, och pekade på att både Upphandlingsmyndigheten och SKR har viktiga roller i att sprida kunskap. Båda parter lyfte behovet av riktad utbildning, särskilt i hur upphandling och partnerskap kan komplettera varandra i olika sammanhang.

Erfarenheter av och förutsättningar för IOP

I dialogen framkom det även att IOP fungerar väl i vissa kommuner där man arbetat sektorsövergripande och byggt upp rutiner för samverkan, medan andra upplever svårigheter kopplade till juridiska gränsdragningar eller föreningsde-

mokratiska principer. Kortare IOP-avtal, ibland på ett år, används på flera håll som ett sätt att testa samverkan, men civilsamhällets organisationer beskriver att denna kortsiktighet kan skapa osäkerhet kring finansiering och möjligheten att planera verksamhet. Samtidigt framhölls att IOP inte är lämpligt för alla typer av verksamheter och borde anpassas med tydligare riktlinjer.

Statliga och kommunala förutsättningar

Regeringskansliet redogjorde för pågående arbete med att stärka kompetensen inom upphandling och avtalsstyrning, bland annat genom kategoristyrning och ökad analys av offentliga inköp. Genom ett mer strukturerat inköpsarbete vill man skapa överblick över vilka tjänster som köps in, identifiera när idéburna lösningar kan ge mervärde och tydliggöra hur sociala hänsyn kan användas på ett ändamålsenligt sätt. Civilsamhällets företrädare välkomnade satsningarna, men lyfte samtidigt behovet av parallella insatser som rustar idéburna aktörer juridiskt, organisatoriskt och ekonomiskt, särskilt de mindre organisationer som i dag har svårt att delta i upphandlingar och mer komplexa avtalsformer.

Sociala utfallskontrakt och rättvisa villkor

Sociala utfallskontrakt diskuterades som en möjlig modell för att skapa långsiktighet och mobilisera fler finansiärer i sociala insatser. Samtidigt framhöll både civilsamhällets organisationer och Regeringskansliet att dessa kontrakt ställer höga krav på effektmätning, juridisk kompetens och ekonomisk bärkraft. Aktörer inom civilsamhället, speciellt de mindre, saknar ofta resurser att bära risken i dessa modeller. Deltagarna betonade därför behovet av transparens, oberoende uppföljning och stödstrukturer som gör att fler kan delta på mer jämlika villkor. Samtidigt framhölls att mätbara resultat aldrig får ersätta värden som delaktighet, relationer och långsiktig social utveckling, aspekter som många idéburna aktörer ser som centrala för sitt uppdrag.

MER JÄMLIKT DELTAGANDE

Den tredje delen av dialogen fokuserade på hur mindre civilsamhällesorganisationer kan ges möjlighet att delta i samverkan genom avtalsformer som erbjuder mer likvärdiga villkor än i dag.

Samarbete och sammanslutningar

Civilsamhällets organisationer betonade att små aktörer ofta behöver gå samman för att kunna delta i mer resurskrävande avtalsformer. Samverkan kan

ge tillgång till gemensam kompetens, administrativa funktioner och ökade möjligheter att möta det offentliga på mer likvärdiga villkor. Exempel delades från skärgården, där föreningar tillsammans hanterar vattenförsörjning, räddningstjänst och lokala beredskapsfrågor. Civilsamhällets företrädare betonade samtidigt att samarbete aldrig får tolkas som att små organisationer ska pressas in i större strukturer eller förlora sin självständighet. Tvärtom sågs samverkan som ett sätt att bevara lokal förankring och dela kompetens, särskilt i geografiskt eller socialt utsatta områden där mindre organisationer har avgörande kontaktvägar till målgrupper som det offentliga har svårt att nå.

Kapacitet, stöd och spridd makt

Mindre aktörer saknar ofta tillgång till juridisk och administrativ kompetens, vilket gör det svårt att delta i avtalsformer som präglas av detaljerade krav, exempelvis upphandling enligt LOU eller vissa former av IOP. Civilsamhällets organisationer lyfte att beslutsmakten inom det offentliga är spridd, ansvar ligger parallellt hos kommuner, regioner och statliga myndigheter, vilket gör det otydligt vart man ska vända sig för stöd eller vägledning.

I dialogen lyftes paralleller till små kommuner som också beskriver brist på kapacitet. De har i flera fall byggt nätverk för "ensamma upphandlare" som stödjer varandra för att hantera komplexa processer. Civilsamhällets aktörer efterfrågade liknande kapacitetsstärkande strukturer för idéburna organisationer, med argumentet att bristen på stöd bidrar till att små aktörer exkluderas trots att deras insatser ofta är de mest lokalt förankrade och samhällsnära. Regeringskansliet betonade att stödinsatser för små kommuner och små idéburna aktörer behöver kopplas samman eftersom utmaningarna i hög grad är gemensamma.

Anpassade former och rättvis kravställning

Civilsamhället lyfte att nuvarande avtalssystem ofta bygger på modeller som förutsätter större administrativ kapacitet. Många mindre organisationer klarar i stället enklare och mer flexibla former som föreningsbidrag, verksamhetsstöd eller direkta avsiktsförklaringar. För att möjliggöra bredare deltagande efterfrågades en bredd av samverkansformer, från bidrag och projektstöd till reserverade upphandlingar och partnerskapsavtal. Detta ligger i linje med att de avtalsformer som beskrivs i förberedelsematerialet varierar kraftigt i komplexitet, bindning och juridiska krav (till exempel skillnaden mellan LOU, LOV, IOP och uppdragsbidrag).

Organisationerna betonade att kravställningen bör stå i proportion till uppdragets volym och karaktär. Flera pekade på att politisk vilja på lokal nivå har stor betydelse i kommuner där ledningen uttryckt ett starkt intresse för idéburna lösningar skapas bättre förutsättningar för mindre aktörer att delta. Civilsamhället efterfrågade därför tydligare nationell vägledning som kan bidra till mer jämlika villkor mellan kommuner och minska beroendet av enskilda politiska prioriteringar.

Sociala investeringar och nya incitament

I dialogen uppmärksammades ett växande intresse för modeller som bygger på sociala investeringar och långsiktiga effekter, såsom sociala utfallskontrakt. Modellen ses som en möjlighet att finansiera komplexa sociala insatser där traditionella avtalsformer inte räcker. Samtidigt framhöll civilsamhällets organisationer att dessa modeller kräver omfattande kompetens, tillgång till riskkapital och hög administrativ precision, faktorer som gör det svårt för resurssvaga aktörer att delta. Både civilsamhället och Regeringskansliet framhöll därför behovet av statliga incitament och strukturer som kan skapa bättre förutsättningar för att pröva och utveckla denna typ av lösningar. Ett konkret förslag som diskuterades var att inrätta en nationell funktion motsvarande "Vinnova för civilsamhället", med mandat att finansiera, testa och skala upp idéburna samverkansmodeller. Detta sågs som ett sätt att möjliggöra innovation även för de aktörer som i dag står utanför det offentliga innovationssystemet.

DIALOG 3. Engagemang i förändring – från siffror till verklighet

Temat engagemang har tidigare behandlats inom PGF, senast 2024 där det diskuterades nya strukturer och former för engagemang. Samtalen och diskussionen från det mötet stärkte teorin att engagemanget i civilsamhället inte minskar utan förändras. Dialogen 2025 bygger vidare på den insikten och utgår från MUCF:s senaste Villkorsrapport *Stabila steg trots svårigheter* (2025), som ger en aktuell bild av hur engagemanget ser ut i praktiken. Enligt Villkorsrapporten upplever 41 procent av civilsammansorganisationer bristande medlemsengagemang, samtidigt som 73 procent anser att intresset för att delta ändå är tillräckligt för att bedriva verksamhet. Även om siffrorna visar stabila nivåer över tid ser vi att formerna för engagemang förändras, från långsiktiga medlemskap till mer tillfälliga, värderingsstyrda och kortvariga insatser.

Diskussionerna tog sin utgångspunkt i hur engagemanget går från att beskrivas i siffror till att förstås som faktisk delaktighet i människors vardag. Det lyftes att engagemang i allt större utsträckning tar sig olika uttryck, från kortare och mer flexibla insatser till mer långsiktiga uppdrag, och att dessa former ofta samexisterar. Samtalen fokuserade på hur engagemang kan organiseras, fångas upp och utvecklas i takt med förändrade behov, samt på hur både civilsamhället och staten kan skapa förutsättningar för att engagemanget ska bli meningsfullt och hållbart i praktiken.

ENGAGEMANGETS FÖRÄNDRING OCH PÅVERKAN

Under första delen av dialogen diskuterades hur de nya och förändrade engagemangsformer påverkar civilsamhällets förutsättningar att rekrytera, organisera och behålla engagemang. Detta ställer nya krav på organisationernas strukturer, arbetssätt och förmåga att skapa långsiktighet. Diskussionerna belyste även hur dessa förändringar påverkar relationen mellan civilsamhället och staten samt behovet av anpassade stödformer.

Engagemangets förändrade uttryck och samtidiga styrka

I gruppdiskussionerna framkom en samstämmig bild av att engagemanget i civilsamhället i grunden är starkt och i flera avseenden har ökat. Samtidigt har formerna för engagemang förändrats. Allt fler engagerar sig i specifika frågor eller aktiviteter snarare än genom långsiktigt medlemskap eller formella uppdrag. Engagemanget beskrevs som mer situationsbundet, tidsbegränsat och värderingsdrivet. Det framhölls att många vill bidra där engagemanget uppstår, men tvekar inför ansvar som upplevs som omfattande eller långvarigt på grund av egna förutsättningar som till exempel jobb, tid och språksvårigheter. Detta påverkar civilsamhällets möjligheter att bemanna styrelser och andra bärande funktioner samt att säkerställa kontinuitet över tid.

Föreningsdemokrati, struktur och handlingsutrymme

Civilsamhället betonade att föreningsdemokrati och demokratisk värdegrund är en grundförutsättning för legitimitet och långsiktig utveckling. Samtidigt lyftes det att demokratiska strukturer inte behöver vara liktydiga med tunga eller låsta former. Inom ramen för föreningsdemokratin finns ett betydande handlingsutrymme att organisera engagemang på olika sätt, exempelvis genom arbetsgrupper, avgränsade roller och flexibla ansvarsfördelningar. Det framhölls att engagemangsformer ofta samexisterar och att utmaningen i hög grad ligger i organisationernas förmåga att fånga upp, vidareutveckla och förankra engagemang som till sin natur är kortare.

Formella krav, administration och praktiska hinder

Flera återkommande hinder för engagemang identifierades inom civilsamhället. Dessa rör bland annat omfattande formalia, administrativa krav och ekonomiska avgifter, vilka kan upplevas som trösklar, särskilt för unga som ska engagera sig för första gången och för personer utan tidigare erfarenhet av föreningsliv. Även digitaliseringen lyftes som både möjlighet och utmaning. Ett ökat antal digitala verktyg och arbetssätt kan skapa flexibilitet men också otydlighet och praktisk komplexitet. Vidare identifierades bankfrågan som ett strukturellt problem. Krav kopplade till bankkonton, signeringsrutiner och betalningssystem upplevs försvåra föreningsarbete, särskilt vid styrelsebyten och i organisationer med många lokala enheter.

Finansiering, bidragssystem och styrande effekter

Civilsamhället beskrev hur utformningen av offentliga bidrag i hög grad på-

verkar organisering och engagemang. Projektbaserad finansiering, krav på innovation och korta bidragsperioder skapar osäkerhet och ett återkommande behov av omformulering av verksamhet. Detta upplevs försvåra långsiktigt arbete och göra det svårare att behålla engagemang över tid. Det framfördes även att bidragssystemen i stor utsträckning är anpassade till traditionella organisationsformer, vilket kan missgynna verksamheter som utvecklar nya sätt att engagera. Samtidigt betonades från det offentliga att transparens och tydliga strukturer är nödvändiga vid användning av offentliga medel.

Trygghet, företräderskap och hotbild

I dialogen lyftes att hat, hot och trakasserier mot företrädare i civilsamhället påverkar viljan att ta på sig ansvar i formella roller. Detta bedömdes få särskilt stora konsekvenser för barn och unga och för personer i sårbara målgrupper, där risken för exponering kan upplevas som avskräckande. Det framfördes att rädslan för personangrepp, i kombination med ökade krav på insyn och rapportering, kan leda till att färre är beredda att axla uppdrag som styrelsearbete eller företräderskap. Sammantaget bedömdes dessa faktorer riskera att försvaga civilsamhällets förmåga att rekrytera och behålla företrädare, vilket på sikt kan påverka både organisationsstruktur och demokratisk förankring.

ANPASSA ENGAGEMANG

I den andra delen av dialogen diskuterades hur civilsamhället kan anpassa sina sätt att organisera engagemang för att bättre möta människors behov av flexibilitet, delaktighet och värderingsdrivet engagemang. Samtalen fokuserade på hur trösklar till deltagande kan sänkas genom fler ingångar till engagemang, bland annat genom ett mer inkluderande språkbruk och möjligheten till gradvis engagemang över tid. Det diskuterades även hur olika former av engagemang, såsom traditionella uppdrag i exempelvis styrelser och nyare former kopplade till digitala arbetssätt, ofta samexisterar och behöver kunna rymmas inom samma organisation. Diskussionerna belyste dessutom betydelsen av att anpassa engagemang till människors vardag och livssituation för att skapa långsiktighet och hållbarhet.

Fler ingångar och gradvis engagemang

Civilsamhället beskrev hur flera organisationer aktivt arbetar med att skapa olika ingångar till engagemang, i syfte att möta människors skiftande förutsättningar och behov. Engagemang kan inledas genom enklare och mer

avgränsade insatser och därefter, för den som önskar, successivt fördjupas över tid till mer långsiktiga uppdrag och ansvar. Instegetsaktiviteter och möjligheten att delta utan krav på omedelbara åtaganden lyftes som centrala för att sänka trösklar, minska osäkerhet och skapa trygghet för nya deltagare. Det diskuterades även att engagemang ofta väcks när människor blir personligen tillfrågade och när engagemanget upplevs som meningsfullt i relation till den egna livssituationen, vardagen och personliga värderingar. Ett sådant förhållningssätt bedömdes bidra till både ökad delaktighet och bättre förutsättningar för att engagemanget ska bli långsiktigt och hållbart

Språkbruk, kultur och maktaspekter

Det framkom att språkbruk och organisationskultur inom civilsamhället har stor betydelse för människors upplevelse av delaktighet och tillgänglighet. Formella begrepp, titlar och etablerade arbetssätt kan för vissa upplevas som avskräckande, särskilt för personer utan tidigare erfarenhet av föreningsliv eller formella uppdrag. Ett mer inkluderande, tydligt och avdramatiserat språk bedömdes därför kunna sänka trösklar och bidra till att fler vågar ta steget in i engagemang. Vidare diskuterades kulturen kring styrelsearbete och ansvarstagande. Det betonades att hur uppdrag presenteras och förfrågningar formuleras har stor betydelse för hur ansvaret uppfattas. När uppdrag beskrivs som tunga åtaganden eller som något man förväntas ställa upp på, riskerar de att upplevas som en börda. Ett mer inbjudande förhållningssätt, där uppdrag upplevs som meningsfulla, avgränsade och möjliga att genomföra bedömdes kunna öka viljan att ta ansvar och stärka engagemangets hållbarhet.

Anpassning till vardagsvillkor och livssituation

Civilsamhällets representanter beskrev hur engagemang i ökande grad anpassas efter människors vardag, exempelvis genom flexibla tider, möjlighet till digitalt deltagande och utrymme att delta tillsammans med barn. Detta bedömdes som avgörande för att nå grupper som annars riskerar att stå utanför organiserat engagemang.

Stödstrukturer och samverkan inom civilsamhället

Det framhölls att samverkan och stöd mellan organisationer, genom nätverk, paraplystrukturer och rådgivande aktörer, spelar en central roll för att stärka civilsamhällets samlade kapacitet. Det diskuterades även hur viktigt det är med erfarenhetsutbyte, kunskapsdelning och gemensamt lärande, som kan

leda till organisationer, särskilt mindre och nystartade aktörer, får tillgång till kompetens inom exempelvis organisering, juridik och administration. Sådana stödstrukturer bedömdes bidra till ökad kvalitet, hållbarhet och långsiktig stabilitet i civilsamhällets verksamhet.

Samtidigt diskuterades att omfattande kanslistöd och extern hjälp i vissa fall kan medföra oavsiktliga effekter. Om stödet i för hög grad ersätter organisationernas eget ansvarstagande finns en risk att den interna kapacitetsutvecklingen försvagas över tid. Det betonades därför att stödstrukturer bör utformas på ett sätt som stärker organisationers egen förmåga och självständighet, snarare än att skapa beroenden, för att långsiktigt främja ett livskraftigt och självorganiserande civilsamhälle.

STATENS ROLL

Under den tredje delen av dialogen diskuterades statens roll i att möta nya och förändrade engagemangsformer. Samtalen visade att staten i första hand förväntas bidra med stabila, långsiktiga och förutsägbara villkor som ger civilsamhället möjlighet att planera, bygga kapacitet och verka självständigt. Samtidigt lyftes behovet av flexibilitet i hur regelverk tillämpas och hur engagemang förstås och bedöms, så att olika uttryck för engagemang kan rymmas utan att rättssäkerhet och transparens åsidosätts. Diskussionerna belyste även vikten av tillit, dialog och ett respektfullt bemötande, där statens stödjande roll kombineras med ett tydligt erkännande av civilsamhällets mångfald, oberoende och betydelse för demokratin.

Stabilitet som grundförutsättning

Civilsamhället uttryckte en tydlig förväntan på att staten främst ska bidra med stabila och förutsägbara villkor. Långsiktiga stödformer och tydliga spelregler lyftes som avgörande för planering, kapacitetsuppbyggnad och hållbart engagemang. Korta bidragsperioder och sena besked skapar osäkra arbetsvillkor och försvårar både rekrytering och organisering.

Flexibilitet i tillämpning och dialog

Samtidigt efterfrågades flexibilitet i hur regelverk tillämpas och hur engagemang mäts. Det framhölls att olika former av engagemang behöver kunna rymmas inom systemen och att kvalitativa bedömningar i vissa fall kan vara ett komplement till kvantitativa mått. Praktiska exempel på lyhördhet från det offentliga lyftes som positiva, där krav justerats när de visat sig vara

oproportionerliga. Från regeringens perspektiv betonades samtidigt vikten av tydlighet och rättssäkerhet samt risken för att alltför stor flexibilitet kan göra att bedömningen godtycklig.

Tillit, bemötande och civilsamhällets egenart

En återkommande fråga rörde tilliten mellan civilsamhället och staten. Civilsamhället beskrev en utveckling mot ökad kontroll och misstänkliggörande, vilket uppfattades undergräva engagemang. Det betonades att civilsamhället inte enbart är utförare av offentliga uppdrag utan också en demokratisk mötesplats och bärare av värden. Respekt för civilsamhällets mångfald och oberoende lyftes som avgörande.

Beredskap, samverkan och relationer över tid

Diskussionerna berörde även civilsamhällets roll i beredskap och krishantering. Det framhölls att civilsamhället ofta mobiliserar snabbt vid kriser, men att fungerande samverkan förutsätter relationer och strukturer som byggs i fredstid. Samtidigt uttrycktes oro för att förväntningarna på civilsamhällets leverans riskerar att bli orealistiska om grundläggande förutsättningar inte fungerar i vardagen.

Likvärdighet, lokal närvaro och helhetsperspektiv

Avslutningsvis betonades behovet av att beakta olika lokala förutsättningar och att resurser och stöd når hela landet. Civilsamhället lyfte vikten av gemenskap och av att engagemang kan växa även i mindre sammanhang. Det framhölls att ett helhetsperspektiv krävs i relationen mellan civilsamhället och staten för att långsiktigt stärka demokratin och engagemanget i samhället. För att engagemang ska kunna tas till vara i hela sin bredd krävs proportionerliga krav, minskad administrativ börda och en tillämpning som möjliggör både traditionella och nya former för deltagande. Särskilt lyftes behovet av tryggare förutsättningar för företräderskap, stärkt tillit mellan civilsamhället och staten samt bättre förståelse för civilsamhällets mångfald och lokala förutsättningar.

Sammantaget framträdde en gemensam vilja att stärka engagemangets villkor genom ett förhållningssätt som kombinerar stabilitet och flexibilitet. En sådan utveckling bedöms vara avgörande för att civilsamhället även framöver ska kunna fungera som en central demokratisk arena, bärare av samhällsengagemang och en långsiktig partner i samhällsutvecklingen.

Vad kan civilsamhället göra?

Dialogen visade att civilsamhället har en central roll i att vidareutveckla former för engagemang som svarar mot människors förändrade behov och livssituationer. Detta innefattar att aktivt arbeta med att sänka trösklar till deltagande, erbjuda flera ingångar till engagemang och möjliggöra gradvis fördjupning över tid. Civilsamhället behöver även reflektera över språkbruk, interna kulturer och organisationsformer för att säkerställa att engagemang upplevs som inkluderande, tryggt och meningsfullt.

Vidare framhölls vikten av att stärka den egna organisatoriska kapaciteten, särskilt inom föreningsdemokrati, ekonomi och ansvarsfördelning. Samverkan och erfarenhetsutbyte inom civilsamhället bedömdes som avgörande, både för att stötta mindre aktörer och för att sprida fungerande arbetssätt. Civilsamhället har också ett ansvar att tydliggöra sitt samhällsbidrag och att formulera sina behov och förutsättningar i dialogen med staten.

Vad kan staten göra?

Deltagarna pekade på att offentliga aktörer i första hand kan bidra genom att skapa stabila och förutsägbara villkor för civilsamhällets engagemang. Detta omfattar långsiktiga stödformer, proportionerliga krav och minskad administrativ börda, särskilt för mindre aktörer. Det offentliga kan även möjliggöra flexibilitet genom en tillämpning av regelverk som tar hänsyn till civilsamhällets mångfald och olika sätt att organisera engagemang.

Betydelsen av ett tillitsbaserat bemötande och tydlig kommunikation betonades. Staten har även en viktig roll i att stärka kunskapen om civilsamhällets villkor inom den egna organisationen och att säkerställa samordning mellan olika politikområden, så att förväntningar på civilsamhällets roll blir samstämmiga och realistiska.

Vad kan parterna göra tillsammans?

Gemensamt framhölls behovet av att utveckla former för kontinuerlig dialog, lärande och samskapande. Genom tidig och regelbunden dialog kan parterna öka förståelsen för varandras uppdrag och förutsättningar, samt gemensamt identifiera hinder och utvecklingsbehov. Det betonades att gemensamma forum kan bidra till ökad tillit, gemensamt språkbruk och bättre förutsättningar för långsiktigt engagemang.

Vidare lyftes vikten av att relationer byggs och underhålls över tid och i vardagen, inte enbart i samband med tillfälliga satsningar eller kriser. Att

säkerställa att engagemang kan tas tillvara överallt i landet är båda parter ansvar. Genom att kombinera civilsamhällets innovationsförmåga med statens stabilitet kan långsiktiga och inkluderande förutsättningar för engagemang skapas, till nytta för demokratin och samhällsutvecklingen.

Tidigare teman

Nedan redovisas teman som har behandlats i PGF mellan 2012 och 2024. Samtliga skrifter finns att hämta på www.nodsverige.se.

2024

- Civilsamhällets finansiering
- Strategisk samverkan
- Nya strukturer och former för engagemang

2023

- Ökat deltagande i demokratin
- Civilsamhället och platsens betydelse
- Tillit, granskning och administrativa krav

2022

- Civilsamhället och arbetet med integration och mot segregation
- Koden omsatt till vardag
- Demokrativillkor för statsbidrag och yttrandefrihet i civilsamhället

2021

- Coronapandemins konsekvenser för demokratin
- Att verka för ett öppet debattklimat – insatser mot hot och hat
- Hur det civila samhället ska stärkas – om olika associationsformer
- Civilsamhällets roll i samhällskriser

2020

- Arbetsordningen för 2020
- Att tydliggöra civilsamhällets betydelse
- Demokrati och nya former för engagemang

2019

- Krympande utrymme för det civila samhället
- Agenda 2030
- Socialt företagande och social innovation
- Civilsamhällets nya former

2018

- Civilsamhället och arbetet för jämställdhet
- Civilsamhället och insatser för ökad jämlikhet
- Civilsamhället och värdegrunden – demokratibegreppet, fördjupning
- Civilsamhällets särart och konkurrens- och konsumenträtten

2017

- Civilsamhället och tilliten till demokratin
- Civilsamhället och samhällsplaneringen, fördjupning
- Civilsamhället och representativiteten
- Civilsamhället och värdegrunden – demokratibegreppet

2016

- Civilsamhället och integrationen
- Civila samhällets organisationer som arbetsgivare
- Civilsamhället i samhällsplaneringen
- Civilsamhället och det offentliga förvarningssystem

2015

- När det offentliga konkurrerar ut civilsamhället
- Olika förutsättningar för olika typer av organisationer
- Gemensamma verktyg i mötet med olika samhällsutmaningar i Sverige och globalt
- Civilsamhället som demokratibärare i samhället

2014

- Mångfald, inkludering och delaktighet inom civilsamhällets organisationer
- Röstbärrollen och demokratiskt inflytande i parallella processer
- Långsiktiga och alternativa finansieringsmöjligheter för civilsamhället
- Bilden av den ideella sektorn och dess särart samt motiv till särbehandling i förhållande till företag

2013

- Demokrati, nya former av engagemang och civilsamhällets roll som röstbärare
- Civila samhällets särart och kvalitet, idéburet företagande samt administrativa krav

- Former för dialog och samråd samt jämbördighet
- Civilsamhällets kunskap och samverkan med den offentliga sektorn

2012

- Civila samhällets möjligheter att utföra välfärdstjänst
- Organisationers oberoende och självständighet
- Civila samhällets ekonomi: offentlig finansiering, skatter och avdrag samt arbetsgivarfrågor
- Civila samhällets betydelse för delaktighet och mångfald i samhällslivet
- Behovet av ökad kunskap om det civila samhällets villkor och dess betydelse för samhället
- Politiken för det civila samhället – hur ska den genomföras och följas upp?

N·O·D

NATIONELLT ORGAN FÖR DIALOG OCH SAMRÅD MELLAN
REGERINGEN OCH DET CIVILA SAMHÄLLET